

2024-10-06

'Skogen är en strategisk resurs'

Sten B Nilsson

Rubriken är från statsministerns Regeringsförklaring den 10 september, 2024. Skogen förklarades vara en strategisk resurs både för klimatomställningen och svensk konkurrenskraft. Men hur väl utnyttjar vi egentligen denna strategiska resurs?

Det mesta av polariserade debatten gäller konflikten mellan att främja de ekologiska funktionerna och avverkningsintensiteten. Ena sidan vill öka den skogliga produktionen avsevärt medan den andra sidan vill hålla igen på avverkningsintensiteten. Ena sidan hävdar att skogen gör mest klimatnytta genom en hög produktion av skogsindustriella produkter och den andra sidan hävdar minskade avverkningar gör mest klimatnytta. Den ena sidan hävdar att vi har världens mest hållbara skogsbruk och den andra sidan hävdar att vi är långt från ett hållbart skogsbruk. Detta är några exempel på debatten. Den dimension som lyser med sin frånvaro i debatten idag är kopplingen mellan skogsbruk och skogsindustri (bortsett från att säkra virkesflödet från skogen till dagens industri). Skogsbruk och skogsindustri bildar många olika relationer och kanske den viktigaste är den ekonomiska samverkan. Detta betonades i regeringspropositionen [1992/93:226](#) om nya mål för skogspolitiken. Man säger bl.a. *Det är nödvändigt att skogsnäringen vidgar perspektivet... Vi kan inte längre utgå från att Sverige skall kunna förse världsmarknaden med s.k. bulkvaror av tex. trä och massa till konkurrenskraftiga priser i lika hög grad som tidigare... Det krävs en bättre insikt om framtiden... Det fordras en vilja att utveckla skogsnäringen i alla dess led... Det bör vara möjligt att använda den producerande råvaran på ett effektivare sätt och betalningsförmågan borde därför kunna förbättras... Omstrukturering av skogsindustrin och en fortsatt rationalisering av skogsbruket är led i strävan mot en ökad konkurrenskraft.*

Dessa viktiga insikter har inte funnits i efterföljande skogsutredningar och inte heller i den nyligen påbörjade skogsutredningen av Tidöregeringen. Genom att bortse från denna samverkan mellan utvecklingarna i skogsbruk respektive skogsindustri kommer förmodligen skogspolitiken att fallera.

För att illustrera hur denna samverkan mellan skogsbruk och skogsindustri fungerar och hur den påverkar och hur väl vi utnyttjar, vad statsministern kallar vår strategiska resurs, kan man göra en jämförelse av förädlingsvärdena med Tyskland.

Jag har således beräknat förädlingsvärdena och anställda per m³fub utnyttjad/använd råvara i skogsbruket, den träbearbetande industrin och massa-och pappersindustrin för Sverige och Tyskland för år 2020 (senaste året jag funnit fullständiga materialbalanser för Tyskland).

För att få en riktig jämförelse mellan Tyskland och Sverige har Standarden för svensk näringsgrensindelning, [SNI](#), använts. SNI ingår i ett internationellt system av ekonomiska klassifikationer och utgår från EU:s näringsgrensstandard NACE som också ligger till grund för den tyska klassificeringen. Därmed är statistiken för de båda länderna kompatibla. Följande SNI-grupper har använts; '02.Skogsbruk

2024-10-06

och service till skogsbruk' med undergrupper (4)', 16. Industri för trä och varor av trä', med undergrupper (6), och'17. Massa-, pappers-, och pappersvarutillverkning ' med undergrupper (7) använts.

I beräkningarna av förädlingsvärdena per utnyttjad/förbrukad m³fub har Riksbankens genomsnittliga växelkurs för 2020 använts för att få beräkningarna i SEK (1 EURO=10.49 SEK).

Förädlingsvärdena och antalet direkt anställda för den svenska skogssektorn har hämtats från [Tillväxtverket](#) som bygger på SCB:s statistik och för den tyska sektorn av data som levererats av [Thünen-Institute](#) och [EFI](#) (antalet anställda som kontroll).

Avverkning

Den svenska bruttoavverkningen, som avser allt som fällt, var 2020 76.3 miljoner m³fub ([Skogsstyrelsen](#)) och i Tyskland 98.6 miljoner m³fub (Wang och Haller [a](#) och [b](#)). Nu forslas inte allt avverkat virke ut ur skogen. En del lämnas kvar i skogen. Det utforslade virket utgörs av nettoavverkningen som var 74.1 miljoner m³fub i Sverige ([Skogsstyrelsen](#)) och 78.9 miljoner m³fub i Tyskland (Wang och Haller [a](#) och [b](#)) och Thünen-Institute. Således rätt lika nettoavverkning.

Hela nettoavverkningen blir inte inhemskt industrivirke utan går till andra ändamål eller exporteras. Enligt [Biometria](#) utgjorde skogsindustrivirket i Sverige 68.7 miljoner m³fub och enligt Wang och Haller [a](#) och [b](#) 63.4 miljoner m³fub i Tyskland. Tyskland hade en stor export av industrivirke (12.5 miljoner m³fub) pga. stora avverkningar i storm-insekts- och torkskadad skog (omkring 30 miljoner m³fub/år de senaste åren).

Förädlingsvärde och Direkt Anställda i Skogsbruk

Vid beräkningarna av förädlingsvärdet och antalet anställda för skogsbruk har jag utgått från nettoavverkningarna.

Antalet direkt anställda per nettoavverkad m³fub är **2.8 ggr högre i Tyskland än i Sverige**. Det är inte så förvånande då skogsbruket är mer arbetsintensivt i Tyskland och vi har ett högt rationaliserat och effektivt skogsbruk i vår skogsbruksinriktning i Sverige.

Förädlingsvärdet per nettoavverkad m³fub för skogsbruket är **1.75 ggr högre i Tyskland än i Sverige**. Det är en betydande skillnad. Detta till trots av vårt högt rationaliserade skogsbruk i Sverige.

Förklaringen ligger i att skogsbruket i Tyskland är inriktat mot produktion av kvalitet och sågtimmer med skogsbruket i Sverige är inriktat på volym och massavedsproduktion. Det senare har bl.a. medfört för hårda gallringar som leder till lägre timmervolymer vid slutavverkningar (Se t.ex. [Vida](#)). Cirka 80% av nettoavverkningen utgjordes av timmer i Tyskland medan det var 49% i Sverige. Timret är avsevärt mer värt än massaveden. Dessutom är virkespriserna vid bilväg avsevärt högre i Tyskland än i Sverige. I augusti 2023 var sågtimmerpriserna nästan dubbelt så höga i Tyskland ([Treebula](#)). Produktionskostnaderna är således avsevärt högre i Tyskland än i Sverige men slutresultatet blir ett avsevärt högre förädlingsvärde i Tyskland.

2024-10-06

Av detta framgår symbiosen mellan skogsbruksinriktning och industristruktur med en stor sågverksindustri och liten massaindustri i Tyskland och en stor massaindustri och relativt mindre sågverksindustri i Sverige.

Det skall påpekas att naturligt vis är växtförhållandena olika i Tyskland och Sverige. Bestånden växer avsevärt snabbare in i timmerdimensioner i Tyskland än i Sverige men det kan inte vara den enda förklaringen till den stora skillnaden i förädlingsvärden.

Förädlingsvärde och Direkt Anställda i den Träbearbetande Industrin

De dominerande andelarna av den träbearbetande industrin är sågverk, tillverkning av skivor och byggnads-och inredningssnickerier.

Det finns nästan ingen skivindustri kvar i Sverige. Med undantag för plywoodindustrin som använder timmer som råvara, använder övrig skivindustri huvudsakligen spån, flis och massaved som råvara. Den svenska skivindustrin slogs till stora delar ut av introduktionen av den subventionerade användningen av flis och spån i energiindustrin. Vi har en plywood fabrik och två spånskivefabriker kvar. Tyskland förlorade också betydande produktionskapacitet i skivindustrin men man satsade på att utveckla skivindustrin till en produktion mot avancerade EWP produkter som har högre förädlingsvärde och har därmed överlevt och har betydligt större produktion av skivor än i Sverige.

Råvarubehovet i den svenska träbearbetande industrin var 37.8 miljoner m³fub år 2020 ([Biometria](#) och produktionsstatistik från skivindustrin) och i den tyska motsvarigheten 63,9 miljoner m³fub (Wang och Haller [a](#) och [b](#), [UNECE](#)).

Den direkta anställningen per använd m³fub är **3.2 ggr högre i Tyskland än i Sverige**. Detta höga värde har med förädlingsgraden att göra som diskuteras nedan. I Tyskland är den största andelen anställda i snickeriverksamhet.

Förädlingsvärdet i den tyska träbearbetande industrin är 2.7 ggr högre än i den svenska per konsumerad m³fub råvara.

Det är en avsevärd skillnad. Förklaringen ligger huvudsakligen i att Tyskland har en mycket större snickeriindustri som höjer förädlingsvärdena kraftigt. Dessutom är förädlingsgraden högre i de tyska sågverken med bl.a. skräddarsydda produkter för byggnadsindustrin. Sammantaget betyder detta att den träbearbetande industrin i Tyskland har betydligt högre betalningsförmåga för råvaran än den svenska industrin. Återigen kan man konstatera att trots att vi har en högt rationaliserad träbearbetande industri i Sverige så uppnår Tyskland ett avsevärt högre förädlingsvärde

Möbelindustrin är inte inkluderat i detta av statistiska skäl. Tyskland har en betydande möbelindustri som använder trä och som är betydligt mindre i Sverige. Tyvärr går det inte att renodla förädlingsvärdet för träanvändning i möbelindustrin i statistiken. Om detta vore möjligt skulle skillnaden i förädlingsvärde bli än större mellan Tyskland och Sverige.

2024-10-06

Symbiosen mellan industristrukturens betalningsförmåga och skogsproduktionens värde i den träbearbetande industrin framgår med all tydlighet med den mer förädlade produktionen i Tyskland.

Förädlingsvärde och Direkt Anställda i Massa-, Pappers-, och Pappersvaruindustrin

Den svenska massa- och pappersindustrin använde sig av 58.6 miljoner m³fub fiberråvara år 2020 ([Biometria](#) och [Skogsindustrierna](#)). Motsvarande konsumtion i Tyskland var 71.4 miljoner m³fub (Wang och Haller [a](#) och [b](#) och [UNECE](#)). Tyskland importerar stora mängder pappersmassa och använder sig av stora mängder returfiber i produktionen.

De direkt anställda per använd m³fub fiberråvara är **3.2 ggr högre i Tyskland än i Sverige**. Detta är kanske inte förvånande då vi har en rationellt världsledande massa-och pappersindustri i Sverige men det beror också på skilda förädlingsgrader med huvuddelen anställda i förädlingen av papper och förpackningar i Tyskland.

Detta till trots, förädlingsvärdet i den tyska massa-pappers, och pappersvaruindustrin var år 2020 1.85 ggr högre per konsumerad m³fub fiberråvara än i den svenska industrin.

Det är en betydande skillnad. Det finns åtskilliga samverkande faktorer bakom detta. Under 2010-talet tappade vi i Sverige ungefär hälften av vår produktion av grafiska papper. Vi kompenserade detta med en ökad produktion av förpackningspapper och förpackningar men framför allt av marknadsmassa. Förädlingsvärdena för papper per förbrukad m³fub fiberråvara är mer än dubbelt så stora än för marknadsmassa och också högre för de flesta kvaliteter av förpackningspapper.

Tyskland hade 2020 en betydligt större produktion av skrivpapper än Sverige. En produktion som använder en hög andel fyllmedel och betrykningsmedel och ger därför högre förädlingsvärde per m³fub använd fiberråvara. Tyskland hade en större produktion än Sverige av mjukpapper och använder större andel av returfiber än Sverige och som leder till högre förädlingsvärde. Förädlingen av förpackningspapper och förpackningar och framför allt wellpapp är omfattande i Tyskland och fördubblar förädlingsvärdet jämfört med Sverige. Tyskland producerar ungefär dubbelt så mycket förpackningspapper och förpackningar som Sverige.

Tyskland producerar 1.5 ggr mer papper per använd m³fub än i Sverige och Sverige producerar 10 ggr mer marknadsmassa per använd m³fub än Tyskland.

Skillnaden i förädlingsgrad i massa- och pappersindustrin visar att den högre förädlingsgraden i Tyskland ger betydligt högre förädlingsvärde per använd m³fub av fiberråvara och bättre betalningsförmåga för fiberråvaran.

Det skall understrykas att den skogliga bioenergisektorn inte är inkluderad i analysen. Sverige har en betydande bioenergisektor och motsvarigheten i Tyskland är mindre utvecklad, vilket talar för en fördel för Sverige. Å andra sidan så är förädlingsvärdena låga för bioenergisortimenten. Likaledes ingår inte produktionen av bioprodukter från massa-och pappersindustrins sidoströmmar.

2024-10-06

Det är tydligt att det finns en form av samband mellan antalet anställda och storleken på förädlingsvärde per använd m³fub. Beräkningarna tyder på att det finns en ekonomisk potential att hämta genom att inrikta den svenska skogsbruksmodellen mot mer timmerproduktion och mer förädling i industrin och ett mindre volymstänkande och i stället för att bara ropa på ökade avverkningar. Det skulle ge högre förädlingsvärde, bättre ekonomi för skogsägaren, ha en positiv effekt på klimatet genom mer långlivade produkter och främja den biologiska mångfalden. Framtiden är nya innovativa högteknologiska fiberprodukter med höga förädlingsvärden. Sverige ligger i utvecklingsfronten i världen av dessa produkter men vi har inte lyckats skala upp dessa till några volymer utan det är mycket av 'mer av samma' som råder i produktionen. Det är bara 3-4% av de svenska skogsindustrieföretagens omsättning som kan härledas till de nya och unika biprodukterna.

Det finns naturligtvis ljuspunkter redan idag i industrin, exempelvis Södras beslutade produktion om sulfatlignin, Stora Ensos utveckling av nya förpackningar och nya konstruktionssystem på träsidan.

Inställningen hos industrin är att vi ska producera mer av 'det vi är bra på', dvs dagens produktionsinriktning. Det vi 'är bra på' har gynnats av billig råvara, billig energi, billig importerad arbetskraft och fördelaktiga växelkurser under lång tid. Mycket av detta har förändras nu – dyrt virke och dyr energi. Dollarkursen har gått från ca 6.50 år 2014 till nuvarande ca 10.50 och Eurokursen från ca 8.30 år 2012 till dagens ca 11.50, vilket har varit otroligt gynnsamt för den exporterande industrin. Såsom världspolitiken ser ut idag kan växelkurserna kastas tillbaka till gamla normer av kurser över en natt.

Beräkningarna visar att en skogspolitik utan integration av skogsproduktion och utvecklingsinriktningar av industrin kommer att ge en felaktig skogspolitik. Nuvarande skogspolitik med tillväxtmål och krav på högre avverkning och en industriproduktion av 'vad vi är bra på' är varken ekonomiskt, socialt eller miljömässigt hållbar. Vi behöver en skogspolitik (och näringspolitik) som skapar förutsättningar och sätter mål om högre förädlingsvärde i skogsbruk och industri. Vi måste förflytta oss från 'vad vi är bra på' idag till premiumprodukter. En skogsutredning utan denna inriktning är en bortkastad utredning.

Statsministern har naturligtvis rätt i att skogen är en strategisk resurs men enbart om resursen används så att ett högt värdeskapande sker i såväl industriproduktion som skogsbruk.